

Ольга Панченко

к.е.н., доцент,

Національний університет «Запорізька політехніка»

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАЧІВ В УМОВАХ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ

Гостро дискусійним питанням сьогодення в Україні є реформування земельних відносин. Створення сучасного ринку землі викликає багато побоювань, головними з яких стали питання доцільності дозволу продажу землі іноземним суб'єктам, занижена вартість землі та взагалі недоліки діючої системи експертної оцінки землі, розмір той частини української землі, яка має залишитися у державній власності. Це, безперечно, важливо, втім, на думку автора, головну увагу слід зосередити на інших аспектах, пов'язаних з регулюванням земельних відносин.

Конституція України встановлює, що земля - «основне національне багатство, що перебуває під особливою охороною держави», але фактично, через недоліки правового регулювання, унікальні українські чорноземи піддаються все більш нищівному впливу деградаційних процесів. Найбільш загрозливими серед них є зменшення вмісту гумусу в ґрунтах, збільшення їх кислотності та забруднення, а ще є зсуви, ерозія, суфозія, дефляція, карст, селі, засолення, підтоплення, просідання тощо. Зменшення родючості українських ґрунтів підриває продовольчу безпеку нашої держави та створює ризики для глобальної конкурентоспроможності всієї сільськогосподарської галузі.

Зазвичай, причиною такого стану називають нераціональне землекористування через відсталість технологій та брак коштів. Але вважаємо, що вказане є не причиною, а наслідком. Поки сільськогосподарському та промисловому землекористувачу порча ґрунту буде коштувати дешево, та він не буде нести належну відповідальність за забруднення довкілля, Україна й надалі буде фактично втрачати свої чорноземи. Більш того, діюча система субсидування сільгоспвиробників фактично стимулює їх використовувати заради збільшення прибутків екстенсивні технології, що виснажують ґрунти. Штрафні санкції невеликі порівняно з вигодами від виснаження та забруднення ґрунтів. Особливу масштабність проблеми надає те, що під найродючішими українськими ґрунтами сховані значні поклади різноманітних корисних копалин. До виснаження ґрунтів через недосконалі сільськогосподарські технології додається процес техногенної руйнації геодерми внаслідок проведення гірничодобувних, геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт. Велику шкоду земельним ресурсам наносить і безсистемна вирубка лісів, недостатнє відновлення лісосмуг, значні прощі, зайняті побутовими смітниками, у тому числі стихійними. Забруднення повітря промисловими підприємствами викликає появу кислотних осадків, через які знижують рН ґрунту, чимносять велику шкоду родючості землі. Ніякий, самий досконало врегульований ринок землі це не виправить. Необхідні додаткові державні інструменти.

У розвинених країнах діє система, яка складається з низки правових та фінансових інструментів забезпечення належного збереження та рекультивації порушених у наслідок господарської діяльності земель. Це досягається через визначення жорсткої відповідальності землекористувачів за втрати від порушення земельної ділянки та встановлення чіткого, неухильного порядку компенсації таких втрат.

У розвинених країнах роботи з рекультивації землі здійснюють за рахунок коштів власників підприємства та/або користувачів земельними ділянками та за рахунок коштів спеціалізованого центрального фонду державного або місцевого), який формується з відрахувань землекористувачів за рахунок цільових платежів. Фактично відшкодування всіх втрат від порушення земельної ділянки здійснюють землекористувачі [1].

Для цього, відповідно до законодавчих вимог, в обліку створюють спеціальне забезпечення як довгострокове юридичне зобов'язання для проведення рекультивації земель і усунення екологічного збитку, нанесеного навколишньому середовищу. Величина забезпечення відображується в складі первісної вартості необоротних активів, використання яких викликає пошкодження первісного стану земельної ділянки. Сума забезпечення при цьому амортизується відповідно до встановленого терміну експлуатації необоротного активу. Якщо період часу від створення забезпечення до моменту виплати грошей на заходи з рекультивації перевищує один рік, то для визначення забезпечення суму виплат, що очікують, дисконтують за ринковою ставкою для відповідних позик. Витрати на збільшення резерву через дисконтування відображуються у складі фінансових витрат.

В Україні створення відповідного резерву відображають на рахунку 478 «Забезпечення відновлення земельних ділянок». Разом з тим не існує ніяких методичних рекомендацій, в яких би чітко було прописано вимоги до відображення операцій з вказаним резервом саме у зв'язку з відновленням та підтримкою втраченої родючості, нанесеної забрудненням шкоди, правдивого відображення величини самої шкоди тощо. Тому за цим напрямом регулювання обліку створення та використання зобов'язань на відновлення земельних ділянок потребує удосконалення на рівні прийняття відповідних державних нормативно-правових актів.

Але цього недостатньо. Мають бути створені інструменти стимулювання застосування ґрунтозберегаючих та ґрунтовідновлюючих технологій сільськогосподарського виробництва. Застосування таких традиційних засобів сприяння впровадження інновацій, як отримання податкових вигід от використання методів прискореної амортизації або цільового використання амортизаційного фонду [2] для сільгоспвиробників не ефективно через діючий режим спеціального оподаткування. Здебільшого, основним податком, який сплачують сільгоспвиробники є єдиний податок, величина якого визначається виходячи з грошової оцінки землі.

На даний час величина єдиного податку, що сплачують землекористувачі, практично не залежить від заходів з підтримки родючості землі, її захисту від забруднення. Сільгоспвиробникам не має особливого сенсу витратити на це додаткові гроші. Справа у тому, що заходи з відновлення родючості землі є не тільки дорогими, але й тривалими. За даними ООН для формування одного сантиметру нового верхнього шару ґрунту потрібно біля тисячі років. Миттєве підвищення продуктивності сільгоспвиробник може отримати простіше: завдяки внесенню підвищеної дози мінеральних добрив, використанню пестицидів та гербіцидів. Одночасно, державою практично не контролюється зловживання сільгоспвиробниками пестицидами та гербіцидами, а добрива мають низьку якість та наносять значну шкоду якості органічних складових ґрунтів.

Виходячи з цього було б доцільно для сільгоспвиробників ввести до складу річної звітності окрему форму приміток, у якій розкривати склад, величину та напрями витрат, пов'язані з відновленням земельних ділянок. Також корисним було б враховувати ці данні при визначенні розміру єдиного податку сільгоспвиробників. Для виробників, які активно працюють на збереження біологічної родючості землі має застосовуватися спеціальний знижувальний коефіцієнт до єдиного податку.

Список використаних джерел

1. Мінкевич А. Л. Правові проблеми здійснення рекультивації в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Випуск 2. т. 2. С. 99-103.
2. Панченко О. М., Лищенко В. Г. Облік відтворення основних засобів в реалізації інноваційної моделі розвитку: зарубіжний досвід і вітчизняна практика. Сталий розвиток економіки. 2016. № 2. С. 205-213.